

Özdemir, Selin. (2021). “Tarihsel Süreç İçerisinde Budizm’in Japon Sanatına Etkisi”. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 5 (1), 69-78.

Araştırma Makalesi

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE BUDİZM’İN JAPON SANATINA ETKİSİ*

The Influence of Buddhism on Japanese Art in The Historical Process

Selin ÖZDEMİR**

Öz

Budizm’in Japonya’ya gelmesi 6.yy’a kadar dayanmaktadır. Çin ve Kore üzerinden Japonya’ya ulaşan Budizm, Japon sanatının gelişiminde de büyük rol oynamıştır. Bu çalışmada; Budist sanat, Budizm’i öğretme, Buda’nın öğretilerini yayma amacıyla yapılan el yazması kitaplar, heykeller, duvar resimleri ile başlasa da aynı zamanda Japon sanatını günümüzde etkilediği öne sürülmektedir. El yazması kitaplar ile kaligrafinin gelişimini sağlamış, bunları kopyalama-çoğaltma ihtiyacından baskı sanatı gelişmiştir. Kaligrafi sanatında ve fırça kullanmakta ustalaşan Budist rahipler ilk Japon sanatçılar olarak görülebilir. Budist rahipler, fırça kullanımındaki ustalıkları ile Japon resim sanatına Budist temelli bir başlangıç yapmışlardır.

Bu çalışmada antik dönemde Budizm’in yeni bir din olarak Japonya’ya girmesi ve sonrasında Japon sanatına etkileri de incelenmektedir. Aynı zamanda bu araştırma ile, Japon yazı sanatı, baskı sanatı, resim, heykel ve mimaride de Budizm’in etkilerinin anlaşılabilir olması sağlanacak; bununla birlikte Japon sanat tarihi alanında daha sonraki çalışmalara zemin oluşturacak bir ön çalışma niteliği olacaktır. Aynı zamanda bu çalışmanın, Türk sanatı/sanat tarihi ve Japon sanat tarihi, kültürlerarası sanatsal araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Japon Sanat Tarihi, Budizm, Budist Sanat, Budist Resimleri, Budist Heykelleri.

Abstract

The arrival of Buddhism in Japan dates back to 6yy. Buddhism, which reached Japan from China and Korea, also played a major role in the development of Japanese art. Although Buddhist art began with manuscript books, sculptures and murals made for the purpose of teaching Buddhism and spreading the teachings of the Buddha, Japanese art has prepared it to the present day. He ensured the development of its quality with manuscript books, and the art of printing developed from the need to copy and reproduce them. Buddhist monks who mastered the art of calligraphy and the use of brushes can be seen as the first Japanese artists. Buddhist monks made a Buddhist-based start to Japanese painting with their mastery of the brush.

This article examines the entry of Buddhism into Japan as a new religion in antiquity and its effects on Japanese art. At the same time, along with this research, the effects of Buddhism in Japanese writing art, print art, painting, sculpture and architecture will be understandable, and it will be a preliminary study that will form the basis for subsequent studies in the field of Japanese art history. It is believed that Turkish art/art history and Japanese art history will contribute to intercultural artistic research.

Keywords: Japanese Art History, Buddhism, Buddhist Art, Buddhist Paintings, Buddhist Sculpture.

* Geliş Tarihi / Received: 15.04.2021, Kabul Tarihi / Accepted: 29.06.2021. DOI: 10.34189/asyam.5.1.007

** Öğr. Gör., İbn Haldun Üniversitesi Yabancı Diller Okulu Doktor Adayı, Tohoku Üniversitesi Uzak Doğu ve Japon Sanat Tarihi Bölümü, Japonya, sselinozdemir@gmail.com, ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-4737-198X>

1. Giriş

Antik dönemde Japonlar, Budizm ile tanışmasıyla birlikte inandıkları dine ait her bir ibadet nesnesini bazı süslemeler ile şekillendirerek günümüzün sanat eserlerini üretmişlerdir. Tarih öncesi devirlerden beri süregelen inançları olan Japonların kadim dini Şintoizm ve bambaşka bir din; hatta dinden öte farklı disiplinler içeren bir felsefe, bir kültür dini olan Budizm uzunca zaman Japon insanının hayatında varlığını sürdürmüştür.

Budizm, Japonya'ya 6yy'da girmiştir (Nagaoka, 2009: 7). Japonların günümüzdeki disiplinleri, ahlaki değerleri, dinden ayrılan farklı bir kültür alt yapısını oluşturan Budizm, ülkeye ilk girdiği andan itibaren başlarda varlıklı aileler arasında yayılmaya başlamıştır. Halka inmesi zaman alsa da İmparatoriçe Suiko sayesinde Şintoizm'e inanan bazı kesimlerde güven sonradan kazanılmıştır.

Budist gelenekte Buda'nın öğrencileri ile devam ettirilen sözlü öğretilerin aktarımı zaman içerisinde yetersiz kalıp, el yazması metinler üretmelerine ve daha sonraları da okuma-yazma bilmeyenler için resim ve heykel yapma geleneğinin başlamasına neden olmuştur. Japonya'da Budist sanatın ilk örnekleri, Çin'den ve Kore Yarımadası'ndan gelen el yazması kutsal Budist metinlerdir. Zamanla yine Çin ve Kore'den gelen resim ve heykellerle farklı sanat biçimleri üretim yoluna gitmişlerdir. Budist heykeltıraşlar ve ressamlar aracılığıyla ustaca heykel ve resim yapmayı öğrenmişlerdir. Bunlarla beraber zamanla Buda'nın tasvirleri, onun hayatının anlatıldığı resimler, bu resimleri yapmak için washu denilen el pirinç kağıtların yapımı-üretimi; yine bu kağıtlar üzerine çizilen rulo şeklindeki e-maki'ler (rulo resimler) gelişmiştir. Heykellerde durum biraz daha farklıdır. Buda heykelleri, Buda olma yolunda kendilerini adayınların, Buda'nın öğrencilerinin ve Budist mezhepleri kuran büyük rahiplerin heykellerinin yanı sıra Buda'ya ait olduğuna inanılan, kutsal emanet olarak görülen bazı kemik parçaları, diş, saç vb.nin saklandığı küçük kutular bazı heykellerin içlerine yerleştiriliyordu. Günümüz teknolojisi ile bu saklanmış olan tüm kutsal objeler gün yüzüne çıkmaktadır. Heykellerin bir diğer yapılış amacı ise Buda Cenneti "Pure Land"a gitme dileği ile yapılmış veya yaptırılmış dinî formlardır. Heykeller genelde imparatorluk ailelerinin veya varlıklı ailelerin ölümden sonraki refahı için yaptırılmıştır. Yapılan bu heykellerin içlerine o heykelin ne için ve kimin için ve de ne zaman yapıldığı heykeltıraş tarafından kazılarak yazılmaktaydı veya el yazısı ile yazılmış bazı küçük mektuplar koyulmaktaydı. Bu mektuplar yine pirinçten yapılmış kağıtlara, washilere yazılmaktaydı ve günümüzün e-maki'lerinin ilk primitif örneklerini oluşturmaktaydılar (Nagaoka, 2009: 16). Bununla birlikte tapınaklara Budist heykelleri, Buda'nın hayatını anlatan resimler, el yazması kutsal metinler-ilahiler başlama geleneği gelişmiştir. Budist sanatın ilk örneklerini Budizm'in Japonya'ya girmesiyle dini birer obje olarak görmüş olsak bile günümüzün sanat eserlerine etkisi tartışılmaz bir gerçektir (Özdemir, 2020).

2. Budizm'in El Yazması Kitaplara Etkisi ve Budist Sutralar

Buda'nın öğretilerini ve Budizm'i yaymak için kullanılan en eski metinler Budist rahiplerin yazdığı el yazması metinlerdir. Bu tarihi metinler dilbilimsel içeriklerle birlikte bunları dekore etme amaçlı görsel birtakım biçimleri de içlerinde bulundurmaktadır. Budist el yazması eserlerinin bir ülkeden başka bir ülkeye aktarımı da sanatsal stillerin yayılmasına neden olmuş ve Budist sanatın diğer kollarına temel oluşturup Japon sanatının da Şintoist gelenekten sonraki temelini hazırlamıştır. El yazmalarının fikir ve biçimlerinin diğer estetik alanlara olan bu uzantısı, bize Budist el yazması kültürlerini edebî ve sanatsal faaliyetin dinamik merkezleri olarak görmemizi sağlamaktadır (Berkwitz vd., 2009: 11).

Japonya'nın en eski Budist el yazma metinleri arşivi Nara'da Shoso-in'de bulunur. İpek Yolu üzerinden Japonya'ya ulaşan sekizinci yüzyıl kraliyetleri tarafından başlatılan eski el yazması metinleri ve hazineleri koruma amaçlı yapılmıştır. Ama aynı zamanda, modern zaman öncesi Japonya'daki Budist el yazması kültürlerinin incelenmesiyle ilgili 10.000'den fazla belge de içermektedir. Bu belgeler ve metinler sayesinde Budist rahipler kutsal metinleri kopyalayıp çoğaltmayı; aynı zamanda dindarlığı yayma girişimini geliştirmişlerdir (Lowe, 2014: 288). Kutsal metinlerin, Budist sutraların çoğaltma işlemi "shakyo" sayesinde Budist rahipler iyi bir şekilde fırça kullanmayı öğrenmiş ve kaligrafi sanatını "shodo" geliştirmişlerdir. Budist metinlerden sonra edebî eserleri yazma ve çoğaltma, baskı resimleri imzalama ve emaki-mono'larda resim üzerinde hikâye anlatımını gerçekleştirmek için kullanmışlardır (Kitagawa, 1965: 322).

3. Budizm'in Japon Heykel Sanatı'na Etkisi

Budizm, gerçek ismiyle Prenses Siddhartha Gautama tarafından kurulmuştur. Siddhartha Gautama aynı zamanda Shakyamuni (Shaka Klanı'nın Bilgesi) olarak bilinmektedir. M.Ö. 6yy'da Hindistan'ın kuzeyi günümüzde Nepal'de doğduğu ve de 35 yaşında iken aydınlanmaya ulaştığı söylenmektedir. Aydınlanmaya ulaştıktan sonra, yakınları ve öğrencileri tarafından "Buda" (aydınlanmış) olarak anılmaya başlanmıştır. Budizm ve Budist öğretiler Siddhartha Gautama'nın; yani Buda'nın öğrencileri, çevresindekiler ve kesişler tarafından nesilden nesile sözlü gelenek yoluyla aktarılmış ve korunmuştur. En erken Budistler olarak bilinen Hindu Brahmins'ler inandıkları kutsalların imgelerini görselleştirmenin doğru olmadığına inanıyorlardı. Buda ile ilgili imgeler yerine, Buda'yı simgeleyen çeşitli imgelerden ve geometrik şekillerden yararlanıyorlardı. Bunların en başında Buda'nın ayak izi gelmektedir (Seckel vd., 2004: 60).

Asya Budist sanatının ilk örnekleri Buda'nın ayak izlerinden oluşmaktadır. Genelde taşlara oyulmuş bu şekiller erken anikonik ve sembolik gösterimlerdir. En yaygın biçimi Buda'nın ayak izlerine işlenmiş tekerlekler şeklindeki sembollerdir. Bu semboller, Buda'nın manevi yolundan ve onun öğretilerinden ayrılmamak gerektiği ve Buda'nın izlerini takip etme anlamlarına geliyordu. Bu ayak izleri ve üzerindeki çizilen, kazınan izleri aslında Budist heykellerinin temelini oluşturmaktaydı (Tsuda, 1976: 77).

Görsel 1: Buda'nın Ayak İzi. 1. yy. Gandhara

Bu çağın ahşap heykelleri genellikle tek bir tahta parçasından oluşuyordu ve günümüzde renkleri neredeyse tamamen kaybolmuş olsa da her zaman renklerle süslenmiş veya altın varak ile parlatılmıştır. En iyi örnekler Horyu-ji'de hala mevcuttur. Budist heykeller başlarda tapınakların kendi salonlarında sergilenmek üzere yapılmışken sonraları bağış kültürü gelişmiştir. Budist heykeller Japonya'ya Aşuka dönemi ile birlikte girmiştir. Budist heykel geleneği Çin'de başladıysa da Japonya'ya Kore üzerinden girmiştir. Bu yüzden Çin heykeline göre Kore heykel tarzı Japon Budist heykellerinde çokça görülmektedir. Japon Budist heykellerinde en güçlü üç ana figüre bakabiliriz (Nagaoka, 2009: 116).

Nyorai (如来): Aydınlanmış, Nirvana'ya ulaşmış kişi

Bosatsu (菩薩): Nirvana'ya ulaşmak için yol arayan, çalışan kişi

Myōō (明王): Budizm'in koruyucusu sayılırlar. İnsanların Budizm'e inançlarını sürdürmeleri için yüzlerinde korkutma ifadesi bulunur.

Görsel 2: Nyorai, 7. yy. Horyuiji Tapınağı

Görsel 3: Bosatsu, Chuguji Tapınağı

Görsel 4: Myoo, 11. yy. Tokyo Ulusal Müzesi

4. Budizm'in Japon Baskı Sanatına Etkisi

Baskı sanatının gelişimi kadar baskı sanatlarında kullanılan kâğıdın gelişimi de önemlidir. Kâğıt ve baskı birbirine paralel gelişim sağlamıştır. Araştırmacılara göre kâğıt ile ilgili kaynaklar ilk olarak Çin'de görülmüştür. Japonya'ya ise en yakın komşuları olan Çin ve Kore yarımadasından Koreli Budist Rahip Doncho (曇徴) tarafından getirildiği söylenmektedir. Prens Shotoku (574-622) döneminde ise kâğıt üretimine geçilmiştir (Yazıcı vd., 2018: 99). Baskı sanatının tarihi de en az kâğıdın tarihi kadar eskidir. Kağıtla birlikte Çin'de ortaya çıktığı, ilk primitif baskıların ise damga şeklinde yüksek baskı şeklinde yapıldığı bilinmektedir. Önceleri Budist rahiplerin Buda'nın öğretilerini çoğaltma-yayma amacıyla yaptığı baskılar sonraları el yazısının gelişimine ve rahiplerin baskı sanatında ustalaşmasına neden olmuştur. Çoğunluğu yazılardan oluşan bu baskılarda zamanla yazı ile birlikte çeşitli dekoratif süslemeler, kuş motifleri kullanılmaya başlanmıştır (Kıran, 2008: 149). Baskı sanatı Budizm'in Japonya'da güçlenmesiyle birlikte sutraların yazılmasında ve basılıp-çoğaltılmasında büyük rol oynamıştır. Sonraları dinî resimler yerini günlük hayattan tasvirlerin bulunduğu resimlere bırakmış; bunlar baskı resim sanatında kullanılmaya başlanmıştır. Ukiyo-e'ler direk olarak Budizm'den etkilenmiştir diyemeyiz; fakat Budizm'den ve Budist sanattan etkilenen baskı sanatçılarının baskılarında Budizm etkileri görülmektedir. Ukiyo-e sanatının neredeyse temsilcisi haline gelen Katsushika Hokusai Budizm'in Nichiren mezhebine dahil olmuş ve bazı baskılarında bu etkileri hissettirmiştir.

Görsel 5: Katsushika Hokusai, Kanagawa'nın Büyük Dalgaları
(1829-1833)

5. Budizm'in Japon Resim Sanatı'na Etkisi

Budist resim sanatı 6. yy'da Budizm'in Japonya'ya girmesi ve yayılmasıyla Çin resim sanatı etkisi ile başladı. Buda ve Buda'nın hayatının gösterildiği resimler, Buda'nın öğretilerinin olduğu, okur-yazarlığı olmayanlar için öğreti amaçlı yapılan resimler Japon resim sanatının başlangıcını oluşturmuştur. İlk Budist resim sanatı örneklerine bakacak olursak Horyu-ji Tapınağı'ndaki Tamamushi Türbesi (玉虫厨子) üzerindeki resim en eski Budist resimlerinden birisidir (Görsel -6).

Görsel 6: Tamamushi Türbesi, 7. yy, Horyu-ji Tapınağı

Bu küçük türbenin yan panelleri Japon resminin ilk örnekleri olması ve ilk Budist mimariye de örnek teşkil etmesi açısından çok önemlidir. Bir kaide üzerinde Budist tapınağını andıran bu küçük türbe aslında Budist eserlerin saklanması için yapılmıştı. Kaideyi ve mimarı elemanları süsleyen bronz telkari bantlar, tamamushi böceğinin yanardöner kanatları ile işlenmiştir. Bu taşınabilir türbe Asuka döneminden günümüze kalan en eski mimarı örnektir (Baker, 1984: 34). Tamamushi türbesinin dış panellerinde Buda'nın önceki yaşamlarından birini anlatan bir masal betimlenmiştir. Prens Mahasattva, iki erkek kardeşiyle dağlarda avlanırken, aç bir kaplanla yedi yavrusuyla karşılaşır. Kardeşler kaçar; ancak Mahasattva beslenmesi için kendi etini sunar. Bu merhamet eylemi, gelecekteki bir yaşamda Budalığa ilerlemeyi sağlar. Bununla birlikte Budizm temalı resimler artmış; tapınak duvarlarına duvar resimleri çizme geleneği oluşmuştur. Tapınak duvar resimlerinin en iyi örneği Japonya'daki erken Budist sanatın birçok örneğini muhafaza eden Horyu-ji Tapınağı'nın Altın Salon duvarlarında bulunan duvar resimleridir. Bu resimler Buda'nın dört cennet sahnesini konu etmektedir (Resim-7). Her cennetin merkezinde, farklı Bodhisattvalar ve göksel koruyucular tarafından çevrelenmiş ve her iki tarafında uçan bir melek bulunan büyük bir baldakenle çevrelenmiş ana tanrısallığın tahtı bulunur (Akiyama, 1977: 23). Bu duvar resimleri fresk tekniği ile yapılmıştır. Çıkan yangınlarda birçoğu silinen bu resimlerin birçok kopyası yapılmıştır ve halen sergilenmektedirler.

Görsel 7: Amida Cenneti, 7. yy. Horyuji Tapınağı

Buda'nın doğumu ve ölümünü canlandıran Budist resimler ile Buda'nın hayatı Japon insanına öğretilmeye çalışılmıştır. Hıristiyan sanatındaki Hz. İsa'nın doğuşu temalı resimler aynı şekilde Budizm'de Buda'nın doğuşu, Nirvana'ya ulaşması ve Buda'nın ölümü sahneleri resmedilmiştir. Bu resimlerin ortak özellikleri Buda'nın ortada ve en büyük figür olarak resmedilmesi idi (Görsel -8).

Görsel 8: Buda'nın Ölümü, Nehanzu

Buda imgelerinin bulunduğu resimlerden sonra Japon resim sanatına e-maki denen rulo resimler, mandalalar, sumi-e ve suiboku-ga'lar popüler olmuştur. Temelinde Budist çağrışımların olduğu formlar, motifler bulunmaktadır.

6. Budizm'in Japon Mimari Sanatı'na Etkisi

Japonya'nın dinî mimarisi, en erkeni arkaik Şinto tapınakları ve Budist tapınakları üzerine odaklanır. Japonlar için, Budizm inancı yalnızca yeni ve son derece derin bir dünya görüşünü değil; aynı zamanda Asya kıtasının son derece gelişmiş kültürünün en etkileyici ifadelerinden birini temsil ediyordu. Budist dini ve ona eşlik eden sanat ve mimari, erken dönemde Japonlar için daha yüksek medeniyet ve uluslararası prestije giden bir yoldur (Kazuo, 1996: 13). 6. yüzyıl İmparatoriçe Suiko döneminde, Çin ve Kore tarzı mimari Japonya'ya tanıtıldı ve Japon mimarisi hızla devrim yaratmıştır. Genel yapı olarak tapınakların güney cepheye bakan bir Ana Merkezi salon, bir Altın salon ve bir adet (üçlü, beşli veya yedili) pagoda'dan oluşmaktadır. Suiko Dönemi'nde bu ölçeklerde inşa edilen manastırların en iyi ve en eski örneği aynı zamanda dünyanın en eski ahşap yapısı olma özelliği taşıyan Horyu-ji Tapınağıdır (Coaldrake, 1996: 127).

On altıncı yüzyılın sonunda Japonya, Kıta modeline görkemli manastırlar inşa ediyordu ve sekizinci yüzyılın ortalarına gelindiğinde, onu sürdürmek için iyi gelişmiş bir dinî organizasyonla ulusal bir eyalet tapınakları sistemi kurulmuştur. Özellikle klasik dönemde (sekizinci yüzyıldan on ikinci yüzyıla kadar) ve orta çağ döneminde (on üçüncü ila on altıncı yüzyıllar), Budist mimarisi yeni yapısal ve dekoratif özelliklerin tanıtılmasında başı çekmiştir. Budist binalar bu nedenle sadece diğer tüm Japon mimarisi için değil; Japon sanatının tüm külliyyatı için kritik öneme sahiptir (Kazuo, N. ve Kazuo, H., 1996: 35).

Sonuç

Japon Sanat Tarihi de tüm dünya sanatlarında olduğu gibi insanlık tarihi kadar eskidir. Çanak çömlek gibi seramikten yapılan küçük eşyalardan, büyük heykellere geçiş Japonlar için yeni bir din olan Budizm sayesinde olmuştur. Budizm öncesi inandıkları Şintoizm Japon insanının hayatına etki etmiş olsa bile Çin ve Kore'den gelen Budizm kadar köklü eserler bırakamamıştır. Budizm'in Japonya'ya girişinden günümüze kadar süregelen sanat kültürü Çin Budizmi'nden oldukça fazla etkilenmiştir. Günümüz Japonya'sı dinsel alandan seküler bir alana geçiş yapmış gibi görünse de Japon stili sanatların her birinde de Budist sanatın etkileri hala görülmektedir.

Başlarda Çin sanatının etkileri olan resimler, heykeller Kore yarımadasına da uğrayarak Kore sanatının da etkileriyle Japonya'ya girmiştir. Daha sonra kendine ait bir tarz geliştiren Japonlar Budist heykeller ve resimler dışında kendilerine özgü heykeller, resimler ve hatta ahşap baskılar yapmışlardır. Japon tarzı olan Ukiyo-e'ler Japon sanatı başta olmak üzere tüm Avrupa sanatını günümüzde dahi etkilemektedir. Budist metinlerin çoğaltılması amacıyla yapılan bu ahşap baskı çalışmaları günümüz Japon Sanatını oluşturmuştur. Şimdilerde zarif ve naif bir Japon sanat disiplini oluşmuştur. En başta yabancı kültürlerin etkileriyle sanatını geliştiren Japonlar günümüz dünyasında kendine farklı bir alan açmış hem sanatsal hem sanat tarihi gibi akademik alanlarda da Dünya'da yerini almıştır. Edo Dönemi'nde şehir ve halk kültürünün gelişmesi, Meiji Dönemi yenilikleri ile birlikte Batılılaşma ve Batı'ya uyum sağlama çabaları yeni bir toplum yapısı oluşturmuş; fakat sanatsal öğeler, motifler, sanat tarzları kökeninde Budist imgeleri her zaman taşımaktadır.

Bu çalışma ile Japon tarzı sanat biçimleri tek tek incelenmiş, heykelden resme, baskı sanatından kaligrafi sanatına kadar günümüzde de Budizm'in dolaylı da olsa etkileri görülmüştür. Bir din olarak Budizm'in sanat ile ilişkisi zayıflasa bile kopmamış, her zaman Japon sanatını felsefesiyle destekler nitelikte arka planda varlığını korumuştur. Budizm başlı başına etkileriyle var olmakla birlikte mezheplerinin de sanata etkileri ayrı ayrı incelenmesi gerekliliği de görülmüştür. Bu çalışma daha ayrıntılı din ve sanat ilişkisi kurabilme açısından bir önadım niteliği taşımaktadır.

Kaynaklar

- Akiyama, T. (1977). *Treasures of Asia Japanese Painting*. Rn. Ioli International Publications, Inc.
- Baker, Stanley J. (1984). *Japanese Art*. London: Thames & Hudson Ltd.
- Berkwitz, C. vd. (2009). *Buddhist Manuscript Cultures*. Routledge.
- Coaldrake, William H. (1996). *Architecture and Authority in Japan*. Routledge: Nissan Institute/Routledge Japanese Studies.
- Kazuo, Nishi; Kazuo, Hozumi. (1996). *What is Japanese Architecture?: A Survey of Traditional Japanese Architecture Paperback*. Kodansha USA: 1st Edition.
- Kıran, Hasan. (2008). "Tarihsel Süreçte Japon Baskı Sanatına Bir Bakış". *Sanat ve Tasarım Dergisi*. 1 (2), 149.
- Lowe, Bryan D. (2014). *Buddhist Manuscript Cultures in Premodern Japan*. Religion Compass.
- Nagaoka, Ryusaku. (2009). *Nihon No Butsuzō Asuka Hakuhō Tenpyō No Inori To Bi*. Chūōkōronshinsha.
- Seckel, D. vd. (2004). *Before and beyond the Image: Aniconic Symbolism in Buddhist Art*. Artibus Asiae Publishers.
- Tsuda, Noritake. (1976). *Handbook of Japanese Art*. C. E. Tuttle Company.

İnternet Kaynakları

Özdemir, Selin. (2020). "Japon Sanatının Hikayesi", <http://www.selinozdemir.com.tr/2020/03/japon-sanatinin-hikayesi/>

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1.** "Buda'nın Ayak İzi", <https://ja.m.wikipedia.org/wiki/%E3%83%95%E3%82%A1%E3%82%A4%E3%83%AB:Buddha-Footprint.jpeg> (e.t.: 10 Eylül 2020).
- Görsel 2.** "Nyorai", https://www.tnm.jp/modules/r_collection/index.php?controller=dtl&colid=N145 (e.t.: 10 Eylül 2020).
- Görsel 3.** "Bosatsu", <http://www.chuguji.jp/archaic-smile/> (e.t.: 10 Eylül 2020).
- Görsel 4.** "Myoo", https://www.tnm.jp/modules/r_collection/index.php?controller=dtl_img&size=L&colid=C1525&t= (e.t.: 10 Eylül 2020).

Görsel 5. “Katsushika Hokusai”, <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/45434> (e.t.: 10 Eylül 2020).

Görsel 6. “Tamamushi Turbesi”, https://www.narahaku.go.jp/collection/vd-1439-0_2.html (e.t.: 10 Eylül 2020).

Görsel 7. “Amida Cenneti”,
https://ja.wikipedia.org/wiki/%E6%B3%95%E9%9A%86%E5%AF%BA%E9%87%91%E5%A0%82%E5%A3%81%E7%94%BB#/media/%E3%83%95%E3%82%A1%E3%82%A4%E3%83%AB:Amid_haba_paradise_Horyuji_Mural.JPG (e.t.: 10 Eylül 2020).

Görsel 8. “Buda'nın Ölümü”,
https://www.tnm.jp/modules/r_collection/index.php?controller=other_img&size=L&colid=A10599&img_id=1&t=now (e.t.: 10 Eylül 2020).

